

ČITATEĽSKÝ DENNÍK

4) Voľby a geografia

Kostelecký, T. (2000) Volební systémy a politický konflikt v prostoru. In: Jehlička, P., Tomeš, J., Daněk, P. (ed.) Stát, prostor, politika. Přírodovědecká fakulta UK, Praha, str. 242-262.

Kľúčové slová:

vláda, väčšinové volebné systémy, volebné systémy pomerného zastúpenia, vymedzovanie volebných obvodov, volebné systémy v strednej Európe

Stručný obsah:

V demokratických štátoch súčasného sveta je vláda ľudu realizovaná najvýznamnejšie vo voľbách. Sú mechanizmom na výber reprezentantov, ktorí majú zastupovať názory ľudí. Spôsoby ako hlasy voličov previesť do zloženia zastupiteľských orgánov vytvárajú volebné systémy. Dva hlavné typy, predstavujúce protipóly, a to väčšinový volebný systém a volebný systém pomerového zastúpenia. V realite sa tieto typy navzájom rôzne prelínajú a dávajú tak vznik mnohým ďalším volebným systémom.

Väčšinový volebný systém sleduje zvolenie jednotlivca/jednotlivcov na základe najväčšej podpory voličov. Varianty tohto systému sa líšia najmä v spôsobe určenia najväčšej podpory a v počte mandátov v jednotlivých volebných obvodoch. Pluralitný systém (systém relatívnej väčšiny) je využívaný v britských parlamentných voľbách a v anglosaskom svete. Systém absolútnej väčšiny využíva tzv. alternatívne hlasy voličov (Austrália) alebo druhé kolo volieb (voľby do českého Senátu), aby bola víťazovi zabezpečená nadpolovičná podpora. Klasické väčšinové volebné systémy sú jednomandátové (jeden mandát pre jeden obvod), existujú ale aj viacmandátové (napr. prezidentské voľby v USA – pomocou tzv. voliteľov). Medzi výhody väčšinového volebného systému patrí, že je zrozumiteľný pre voličov, obmedzuje vplyv politických strán, potláča extrémistické strany a zvyhodňuje umiernené, podporuje vytváranie predvolebných koalícií, vedie k vytvoreniu stabilnej vlády, obmedzuje populizmus strán a zabraňuje politizácii štátnej správy.

Volebné systémy pomerového zastúpenia umožňujú reprezentáciu zloženia spoločnosti v zastupiteľských orgánoch, voliči dávajú hlas volebným stranám. Voličom sú ponúkané stranické kandidátky. Významným je rozčlenenie územia na volebné obvody a počty mandátov v nich. Tieto volebné systémy využívajú jednoduché matematické formule a kvóty, napr. republikové mandátové číslo, systém volebného deliteľa atď. Medzi hlavné výhody pomerového volebného systému patrí, že zloženie parlamentu sa blíži volebným výsledkom, všetky hlasy voličov hrajú rolu, zaisťuje zastúpenie menším v parlamente, konfrontuje viac politické strany ako osoby, vylučuje manipuláciu s volebnými obvodmi a nevyžaduje doplnovacie voľby.

Vymedzenie volebných obvodov môže výrazne ovplyvniť výsledky volieb. Najväčšie problémy spôsobuje tzv. malapportionment (populačne nerovnaké obvody) a gerrymandering (zvyhodňujúci určitú stranu v určitom území). Pre vylúčenie týchto praktík fungujú špeciálne komisie alebo presné kritéria (ústavné, politicko-geografické a politické) pre vymedzovanie volebných obvodov.

V poslednej časti článku autor popisuje stredoeurópske volebné systémy v 90. rokoch.

Vlastný názor:

Demokracia je bežne používaný pojem, ktorý však vo svojej podstate je nedosiahnuteľným idálom. Podobne vlády demokratických štátov majú k dispozícii množstvo spôsobov, ako „demokraciu“ ovládať, určovať, prezentovať ľuďom, prispôbovať ju svojim záujmom. Rôzne volebné systémy môžu priniesť v rovnakom prostredí rôzne výsledky, preto je dobré uvedomovať si ich existenciu, princíp fungovania a možné zneužitie.

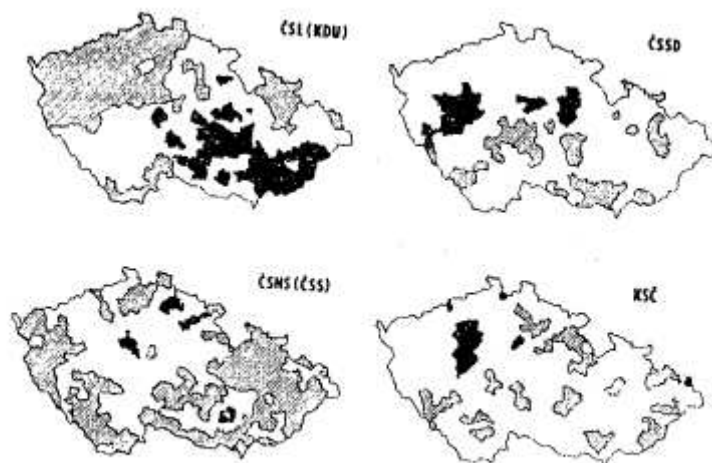
Jehlička, P., Sýkora, L. (1991) Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920 – 1990). Sborník ČGS, 96 (2), str. 81-95.

Klíčové slová:

geografia volieb, regionálna podpora politických strán, tradičné politické strany v českých zemiach

Stručný obsah:

Volebná podpora tradičných politických strán vykazuje územnú a časovú stabilitu, ako dokazuje autor článku na prípade štyroch politických strán: Československej strany ľudovej, Československej strany socialistickej, Československej sociálnej demokracie a Komunistickej strany Československa (existovali počas celého obdobia, i keď pod rôznymi názvami) vo voľbách do poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia v rokoch 1920-1946 (1920, 1925, 1929, 1935, 1946) a do Federálneho zhromaždenia v roku 1990. Autor vymedzuje územia stabilnej podpory pre jednotlivé strany, vid' obrázok:

Obr. 1 – Územia stabilnej volebnej podpory (značeno čierně) a územia, v ktorých strany ani v jedných ze sledovaných volieb nedosáhli aspoň priemerného výsledku (značeno šrafovaním).

Ďalej sa autor zaoberá analýzou územnej koncentrácie volebnej podpory (podpora ČSL typické vo vidieckych oblastiach, naopak ČSS v mestách a husto osídlených oblastiach).

Vlastný názor:

Geografická analýza volebných výsledkov má nepochybne veľký význam z dôvodu úzkeho i keď nepriameho a komplexného vzťahu so socioekonomickými charakteristikami obyvateľstva a historickým vývojom. Odkrýva zaujímavé súvislosti politických preferencií a konkrétnych volebných výsledkov v historickej, kultúrnej, hospodárskej a ďalších oblastiach. Rovnako sa môže stať takáto analýza prostriedkom pre politické strany na podporu svojej volebnej kampane.

Otázky do diskusie k téme Voľby a geografia:

1. S akými socioekonomickými charakteristikami súvisí geografické rozšírenie volebných výsledkov?
2. V akej miere je množstvo existujúcich volebných systémov viac historickým či úmyselným výtvarom politických strán?
3. Aké je povedomie voličov o fungovaní volebného systému, o význame ich hlasu, o ich možnostiach ovplyvniť fungovanie štátu, vládu?